

Rovers, B. 2000. "Model 'Ferdie en Richard'." Nieuws voor Criminologen, pp. 1-3.

Model 'Ferdie en Richard'

Ben Rovers

Wat hebben Ferdie E. en Richard K. gemeen? Even het geheugen bijvullen: de uit Noord-Holland afkomstige Ferdie E. ontvoerde in zijn eentje Gerrit Jan Heijn en deed dit zo geraffineerd dat het gehele Nederlandse speurwezen, onder aanvoering van *CRI-profilers*, op zoek ging naar een groep Indonesiërs. De schrijver Richard K. vermoordde zijn vrouw en schreef daarna een sleutelroman waarin hij uitgebreid ingaat op de toedracht van de moord en de vergeefse pogingen van de politie om het lijk van zijn vrouw te vinden. Pas zeer recent, vele jaren na de moord, zijn de overblijfselen van zijn vrouw bij toeval gevonden. Aan Richard heeft het niet gelegen; hij heeft behoorlijk zijn best gedaan om de politie op het goede spoor te zetten, maar volgens hem waren de blauwhemden gewoonweg te stom om met behulp van zijn sleutels de juiste deuren te openen.

Ferdie en Richard kampten tijdens en na het plegen van hun daad met hetzelfde probleem: ze pleegden een misdrijf waar de buitenwereld, en in het bijzonder de politie, in de verste verte geen vinger achter kon krijgen. We zijn geneigd te denken dat deze omstandigheid door de betrokken daders als een door God gegeven geschenk wordt ervaren. Dat blijkt niet helemaal waar. Zowel Ferdie als Richard leden enorm onder de onbekendheid van hun geniale daad en niets menselijks was deze mannen vreemd: ze wilden hun 'prestatie' dolgraag met anderen delen. Immers, zonder bekendheid géén erkenning, zonder erkenning géén roem en zonder roem géén status. Zoiets als wetenschappers die een belangwekkend boek schrijven dat niemand wil lezen (natuurlijk niet van toepassing op u en mij). Dus ging Ferdie zijn losgeld nogal slordig uitgeven bij de broer van zijn slachtoffer. En Richard? Die wist van gekkigheid niet welke media hij allemaal moest benaderen om ze duidelijk te maken hoe geniaal hij wel niet was. Helaas voor beide heren, maar de *penose-award* voor bijzondere criminele prestaties ging aanvankelijk aan hun neus voorbij.

Mensen, mannen in het bijzonder, hebben een sterke behoefte aan erkenning wanneer ze in hun ogen een bijzondere prestatie hebben geleverd. Het maakt hierbij niet uit of het gaat om het ruimhartig opvangen van dakloze verslaafden (goede daad; dominee Hans V.) of om het kraken van kluizen die onkraakbaar worden geacht (misdad; Aage M.). Talloos zijn de voorbeelden van criminelen die een sterstatus verkrijgen nadat bekend is geworden wat ze allemaal hebben uitgevonden. Les 1 in de criminologie, zo heb ik ooit geleerd, is dat verschijnselen die criminologen onderzoeken bijna per definitie een verborgen karakter hebben. De aanname is dat mensen er alles aan doen hun wetsovertredingen voor anderen verborgen te houden. Deze aanname lijkt me onjuist en eigenlijk heb ik Ferdie en Richard niet nodig om dit aan te tonen. De grootste bink uit mijn jeugd was een jongen die zijn brommer zodanig had opgevoerd dat hij in staat was op de snelweg een politieauto in te halen én voor te blijven. Dronken mensen willen nog wel eens opscheppen dat ze na twee flessen whisky, een enkel flesje port en een paar glazen sherry in staat waren om hun auto met een snelheid van 200 kilometer per uur door de nauwste stegen van de stad te jagen. Kortom, de psychologische gesteldheid van mensen is blijkbaar zodanig dat bijzondere prestaties om erkenning vragen en dan dondert het niet of de prestatie zich aan deze of gene zijde van de wet bevindt. De enige kanttekening die hierbij moet

worden gemaakt is dat deze drang tot erkenning zich doorgaans niet uitstrekt tot instanties en personen die beroepshalve zijn belast met de opsporing van de bijzondere prestaties. Deze constatering heeft vele implicaties.

Dat eeuwige gepruts met al die afgeleide metingen, waarom plaatsen we niet meteen een oproep in de krant waarin we mensen vragen zichzelf te melden wanneer ze vinden dat ze geraffineerde of gewoonweg geslaagde misdrijven hebben gepleegd? Dat hoeft niet eens anoniem. De interviews kunnen zo op televisie worden uitgezonden, dat zal de respons nauwelijks schaden. Wanneer mensen bereid zijn op televisie hun geslachtsdeel aan een crucifix te spijkeren (dit verzin ik niet), dan zal het toch geen enkel probleem zijn ze te vragen iets te vertellen over die geinige fraudeconstructie die ze hebben toegepast bij hun laatste belastingopgaaf? Denk eens aan de mogelijkheden: het *dark-number* onderzoek krijgt een nieuwe dimensie. Niet langer bestuderen we de *suckers* die zo stom waren hun misdrijven uit te laten komen voor de politie. Ik ben benieuwd hoe houdbaar Mertons anomietheorie nog is wanneer we deze loslaten op zo'n groep succescriminelen. En laten we wel wezen, dit is veruit de grootste groep. En dan heb ik het niet alleen over blauwe-boordencriminaliteit. De meeste fraudeurs die we nu kennen, konden worden gepakt omdat ze 'wit' fraudeerden. De stakkers. Het verschijnsel fraude zou er wel eens heel anders uit kunnen zien wanneer we ook hier de methode 'Ferdinand en Richard' toepassen. En geloof maar dat die jongens (en wie weet ook meiden) bereid zijn om mee te werken, want God oh God wat moet het heerlijk zijn om nu eens eindelijk je verhaal uitgebreid en geheel in het belang van de samenleving (wetenschappelijk onderzoek!) aan het grote publiek kwijt te kunnen: eindelijk erkenning.

De methode 'Ferdinand en Richard' zal op tal van verschijnselen een nieuw licht doen schijnen. Denk alleen al eens aan het klassieke gendervraagstuk; zijn die vrouwen nu werkelijk zoveel braver dan de mannen of beheersen ze hun drang tot erkenning gewoon beter? Mogelijk zwakke punten in de methode, zoals overrapportage-vertekening, kunnen gemakkelijk worden ondervangen, omdat 'pratende criminelen' de onderzoeker nu eenmaal volop middelen tot controle aanreiken. Nieuwe mogelijkheden dus voor onderzoek en de recente cultuuromslag helpt nog een handje mee ook: de helft van de bevolking doet tegenwoordig niets liever dan zich met geopende regenjas vertonen aan ieder die wil kijken, de andere helft kreunt *mea culpa* en wil gereinigd worden van oude zonden. Kortom, werk aan de winkel.